

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av mentalvårdslagen

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av mentalvårdslagen (RP 92/2015 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande. Utlåtandet ska lämnas till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Pirjo Kainulainen, social- och hälsovårdsministeriet
- riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- förvaltningsråd Eija Siitari, högsta förvaltningsdomstolen
- jurist Leena Brotherus, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- professor Leena Halila.

Utskottet har fått ett skriftligt yttrande av

- justitieministeriet
- professor Olli Mäenpää.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att till mentalvårdslagen fogas bestämmelser om beslut om fortsatt vård eller avslutande av vård i sådana situationer där den tidsfrist på sex månader som mentalvårdslagen föreskriver för fortsatt vård eller avslutande av vård har överskridits av någon exceptionell orsak för en rättspsykiatrisk patient som har varit intagen för vård oberoende av patientens vilja. Genom de föreslagna bestämmelserna fastställs vilken myndighet som är behörig i en sådan situation och det förfarande som tillämpas vid undersökning av en rättspsykiatrisk patient.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2016 eller så snart som möjligt efter det.

I propositionens motivering till lagstiftningsordning framhålls att de föreslagna bestämmelserna är betydelsefulla med avseende på lagbundenheten i utövning av offentlig makt i 2 § 3 mom. i

Utlåtande GrUU 13/2015 rd

grundlagen och tjänsteansvar i 118 § i grundlagen. De föreslagna ändringarna i mentalvårdslagen granskas dessutom utifrån grundlagens 7 § om rätten till personlig frihet och integritet, 19 § 3 mom. om det allmännas skyldighet att tillförsäkra var och en hälsovårds- och sjukvårdstjänster och 21 § om rättvis rättegång. Lagförslaget kan enligt regeringens åsikt behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock enligt regeringen motiverat att ett utlåtande om förslaget begärs av grundlagsutskottet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Avsikten med den föreslagna lagändringen är att till mentalvårdslagen foga bestämmelserna om behörig myndighet och lämpligt förfarande i situationer där tidsfristen för fortsatt vård eller avslutande av vård av en rättspsykiatrisk patient överskridits. I det avseendet är situationen oreglerad.

Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD 2014:10 ansett att det inte direkt framgår av bestämmelserna i mentalvårdslagen hur man ska förfara när en överläkare inte inom föreskriven tidsfrist fattar beslut om fortsatt vård eller avslutande av vård. I allmänhet är det frågan om att den föreskrivna tidsfristen överskrids på grund av att sjukhuset har begått ett fel, men orsaken kan också vara att patienten rymt (se också HFD 2014:11, HFD 2011:70 och HFD 1993-A-32). Också i laglighetsövervakningspraxisen har uppmärksamhet fästs vid myndigheternas oenhetliga praxis i behörighetsfrågor (JO 10.6.2015, dnr 1305/4/14).

All utövning av offentlig makt ska ju enligt 2 § 3 mom. i grundlagen bygga på lag. Det här förutsätter enligt motiveringen till grundlagsreformen (RP 1/1998 rd, s. 75) att den som utövar offentlig makt alltid ska ha en behörighetsgrund som i sista hand återgår på en av riksdagen stiftad lag. Var och en har enligt 21 § 1 mom. i grundlagen rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan.

Utskottet anser att de föreslagna bestämmelserna tillgodoser rättspsykiatriska patienters grundlagsenliga rätt till behörig myndighetsbehandling enligt mentalvårdslagen och samtidig förtydligar lagstiftningen särskilt i fråga om behörighetsregleringen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 2.12.2015

I den avgörande behandlingen deltog

Utlåtande GrUU 13/2015 rd

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent
medlem Simon Elo saf
medlem Maria Guzenina sd
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Antti Häkkänen saml
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä saf
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Jaana Laitinen-Pesola saml
medlem Markus Lohi cent
medlem Leena Meri saf
medlem Ville Niinistö gröna
medlem Wille Rydman saml.

Sekreterare var

utskottsråd Petri Helander.